Ajakirja Hambaarst eelmises numbris keskendus andmekaitset käsitlev artikkel isikuandmete töötlemise üldpõhimõtetele, sealhulgas õiguslikele alustele, andmesubjekti õigustele ning andmetöötluse kaardistamisele ehk töötlemisregistri koostamisele. Käesolevas artiklis on tähelepanu keskmes isikuandmete töötlemine koostöösuhetes: kellega ja millistel tingimustel tuleks andmetöötlust puudutavad kokkulepped sõlmida ning miks on see õiguslikult ja praktiliselt oluline.

Vastutus isikuandmete töötlemisel: rollid, riskid ja regulatsioon hambaravi kontekstis

Helen Lang
Tartu Ülikooli õigusteaduse 1. aasta magistrant
Eesti Hambaarstide Liidu tegevjuht

Aleksei Kelli
Tartu Ülikooli õigusteaduskonna intellektuaalse omandi õiguse professor

Isikuandmete töötlejad: vastutav ja volitatud töötleja

Isikuandmete kaitse reguleerib erinevate isikute tegevust. Ühelt poolt on füüsiline isik, kelle isikuandmeid töödeldakse (töötlemine tähendab igasuguseid toiminguid isikuandmetega, sh ka andmete säilitamist). Teda nimetatakse andmekaitse kontekstis andmesubjektiks.

Lisaks andmesubjektile on ka isikud, kes töötlevad andmesubjekti isikuandmeid. Keskset rolli mängivad siin vastutav ja volitatud töötleja. Isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) kohaselt on vastutav töötleja (ingl k *controller*) *„füüsiline või juriidiline isik, avaliku sektori asutus, amet või muu organ, kes üksi või koos teistega määrab kindlaks isikuandmete töötlemise* ***eesmärgid*** *ja* ***vahendid***“ (art 4 p 7). Euroopa Andmekaitsenõukogu vastav juhtnöör

(EDPB juhtnöör) selgitab: *„vastutava töötleja rolli võib võtta mis tahes tüüpi asutus, kuid praktikas on vastutavaks töötlejaks tavaliselt organisatsioon tervikuna, mitte mõni organisatsiooni sees tegutsev isik (näiteks tegevjuht, töötaja või juhatuse liige) [---] Vastutav töötleja määrab kindlaks töötlemise eesmärgid ja vahendid, s.t **miks** ja **kuidas** andmeid töödeldakse. Vastutav töötleja peab otsustama nii eesmärkide kui ka vahendite üle.“*[1]

Seega on vastutavaks töötlejaks reeglina konkreetne hambakliinik, mitte selle töötajad (nt hambaarstid). Kui isikuandmed edastatakse kolmandale isikule (nt Tervisekassale), siis muutub Tervisekassa vastutavaks töötlejaks nende isikuandmete osas. Vastutavateks töötlejateks võivad veel olla ka näiteks interneti makselahenduste pakkujad, sideoperaatorid jt.

Volitatud töötleja (*processor*) on isik, kes töötleb isikuandmeid vastutava töötleja nimel (IKÜM art 4 p 8). Tulenevalt EDPB juhtnöörist *„volitatud töötlejana kvalifitseerumiseks peavad olema täidetud kaks põhitingimust: volitatud töötleja peab olema vastutavast töötlejast eraldiseisev üksus ning ta peab töötlema isikuandmeid vastutava töötleja nimel. Volitatud töötleja ei tohi andmeid töödelda muul viisil kui vastutava töötleja juhiste kohaselt. Vastutava töötleja juhised võivad siiski jätta töötlejale teatud otsustusruumi, võimaldades tal valida sobivaimad tehnilised ja organisatsioonilised vahendid vastutava töötleja huvide parimaks teenimiseks“* (lk 3–4). Seega kõik hambaravi-, raamatupidamis- ja kliendihaldustarkvara pakkujad on volitatud töötlejad.

Järgnevalt vaadeldakse isikuandmete töötlejate keerukamaid suhteid, kus töötlejaks on mitu isikut.

Vastutavate töötlejate paljusus: järjestikused ja kaasvastutavad töötlejad

Vastutavaid töötlejaid võib olla mitu. Vastutavatest töötlejatest igaüks võib olla vastutav n-ö oma lõigu eest. Näitena saab kasutada Euroopa Kohtu Fashion ID kaasust, mille kohaselt *„sellist veebisaidi haldajat nagu Fashion ID, kes lisab oma veebisaidile sotsiaalmooduli, mis võimaldab saidi külastaja veebilehitsejal*

1 EDPB „Guidelines 07/2020 on the concepts of controller and processor in the GDPR“, 7 July 2021 (Version 2.1), lk 3. https://www.edpb.europa.eu/system/files/2023-10/EDPB_guidelines_202007_controllerprocessor_final_en.pdf.

pöörduda mooduli pakkuja pakutava sisu poole ja edastada selleks pakkujale külastaja isikuandmeid, võib pidada vastutavaks töötlejaks. See vastutus piirdub siiski isikuandmete töötlemise toiminguga või toimingute kogumiga, mille eesmärgid ja vahendid ta reaalselt kindlaks määrab, ehk asjaomaste andmete kogumise ja üleandmisega". [2]

Isikuandmete kaitse üldmääruses sisalduva kaasvastutavate töötlejate (*joint controllers*) definitsiooni järgi „*kui kaks või enam vastutavat töötlejat määravad ühiselt kindlaks isikuandmete töötlemise eesmärgid ja vahendid, on nad kaasvastutavad töötlejad*" (art 26 (1)). Vastavalt EDPB juhtnöörile (lk 3) võib kaasvastutavaks töötlejaks olemine väljenduda ühises (*common*) või kooskõlalises (*converging*) otsuses kahe või enama üksuse poolt, kus otsused täiendavad teineteist ning omavad mõju töötlemise eesmärkide ja vahendite määratlemisele. Oluline kriteerium on, et töötlemine ei oleks võimalik ilma mõlema osapoole osaluseta. Osapoolte tegevus peab olema lahutamatult seotud (*inextricably linked*).

Euroopa Kohus on kaasvastutavate töötlejate olemust usuorganisatsiooni näitel selgitanud järgnevalt: *„usukogukonda võib selle kuulutustööd tegevate liikmetega pidada kaasvastutavaks isikuandmete töötlemise eest, millega viimased tegelevad ukselt uksele tehtava kuulutustöö käigus, mida kogukond korraldab, koordineerib ja julgustab, ilma et selleks oleks vaja, et kogukonnal oleks andmetele juurdepääs, või et oleks tuvastatud, et ta on oma liikmetele andnud kirjalikke juhiseid või korraldusi andmete töötlemise kohta*".[3] Antud lahendist nähtub, et kaasvastutavaks töötlejaks võib olla ka olukorras, kus puudub juurdepääs andmetele.

Andmesubjekti vaates on see kaasvastutavate töötlejate regulatsioon oluline, et igakülgne isikuandmete kaitse oleks tagatud ka olukorras, kus andmetöötlustoimingutega tegeleb mitu vastutavat isikut. Kaasvastutavate töötlejate vahelistele andmetöötlust puudutavatele kokkulepetele kehtib samuti läbipaistvuse printsiip ning kõik muud isikuandmete kaitse üldpõhimõtted.

Vastavalt Andmekaitse Inspektsiooni (AKI) selgitusele *„kaasvastutavate töötlejate vahelise kokkuleppe õiguslikku vormi ei ole IKÜMis täpsustatud. Õiguskindluse huvides ning läbipaistvuse ja vastutuse tagamiseks soovitab Euroopa Andmekaitsenõukogu, et selline kokkulepe tuleks sõlmida siduva dokumendina, nagu leping*".[4]

Peremees ja abimees andmetöötluses: vastutav ja volitatud töötleja

Volitatud töötleja ülesanne on abistada vastutavat töötlejat. Siinkohal võib tekkida õigustatud küsimus, miks see üldse oluline on? Lühidalt öeldes seetõttu, et vastutav töötleja, nagu nimigi ütleb, vastutab nii enda kui ka tema nimel tegutseva volitatud töötleja tegevuse eest. Samuti on vastutava töötleja kohustus määrata kindlaks isikuandmete töötlemise eesmärgid ja vahendid. Seega, kui määrate ise kindlaks, miks ja kuidas isikuandmeid töödelda, on teie asutus vastutav töötleja. EDPB juhtnööri järgi peab volitatud töötleja järgima vastutava töötleja juhiseid. Vastutav töötleja võib jätta isikuandmete töötlemise mitteolemuslikud vahendid (*non-essential means*) volitatud töötleja otsustada, kes valib sobivaimad tehnilised ja organisatsioonilised vahendid (lk 3–4).

Tulenevalt Rooma õiguses tuntud *culpa in eligendo* põhimõttest võib vastutav töötleja kanda vastutust mitte üksnes omaenda tegevuse või tegevusetuse, vaid ka valitud volitatud töötleja õigusvastase käitumise eest juhul, kui valikuprotsessis ilmneb hooletus. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 28 lõige 1 sätestab, et vastutav töötleja võib usaldada andmetöötluse vaid sellisele volitatud töötlejale, kes esitab piisavad tagatised tehniliste ja korralduslike meetmete osas, tagamaks määruse nõuete täitmise. Kui selline hoolsuskohustus jäetakse täitmata ning volitatud töötleja ei vasta kehtestatud nõuetele – näiteks ei taga töötlemise turvalisust või rikub muid andmekaitsenorme –, võib vastutus tekkida juba sobimatu partneri valiku tõttu. Seega hõlmab vastutava töötleja kohustus mitte ainult järelevalvet, vaid ka sisulist ja informeeritud hinnangut volitatud töötleja sobivuse kohta juba enne lepingu sõlmimist.

Eeltoodud põhimõtte täitmiseks ei piisa pelgalt partneri suulisest kinnitusest või usaldusest, et andmetöötlus toimub nõuetekohaselt. Samuti ei saa vastutav töötleja loota üksnes sellele, et iga osapool vastutab eraldi oma rikkumiste eest. Selline eeldus ei ole iseenesest väär, kuid ei vabasta vastutavat töötlejat kohustusest hinnata volitatud töötleja valikut ja järelevalvet hoolsuskriteeriumite alusel. Kui olulised aspektid volitatud töötleja kaasamisel on jäänud läbi mõtlemata ja reguleerimata, võib vastutus lasuda lõppkokkuvõttes vastutaval töötlejal. Seda kinnitab ka üldmääruse artikkel 24, mis kohustab vastutavat töötlejat rakendama proportsionaalseid tehnilisi ja korralduslikke meetmeid, võttes arvesse töötlemise iseloomu ning sellega seotud riske, tagamaks töötlemise vastavuse määrusele ja andmesubjektide õiguste kaitse.

Kõige levinum volitatud töötleja, kellega pea iga hambaraviasutus koostööd teeb, on kliiniku hambaravitarkvara haldav äriühing. Kiirel vaatlusel kolme enam kasutatava tarkvara veebilehel, oli neist vaid ühel välja toodud privaatsusteatis, ühel oli üks lause viitega isikuandmete kaitse üldmäärusele ning ühel polnud andmekaitsest veebis sõnagi. Kindlasti tuleb veenduda, et tarkvara-

2 Euroopa Kohus. C-40/17. https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=216555&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=18622984.
3 Euroopa Kohus. C-25/17. https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=203822&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=18630933.
4 AKI. Töötlejate vahelised suhted. https://www.aki.ee/isikuandmed/andmetootlejale/andmetootleja-vastutus-ja-kohustused#kaasvastutav--2.

ettevõtte pakutavas programmis oleks isikuandmete töötlemine mitte üksnes formaalselt, vaid ka sisuliselt korrektselt ja turvaliselt korraldatud, vastates isikuandmete kaitse üldmääruse nõuetele. Kõik asjakohased tingimused tuleb sätestada isikuandmete töötlemise lepingus.

Lähtudes eeltoodud põhimõtetest on selge, et vastutaval töötlejal lasub ulatuslik hoolsuskohustus nii volitatud töötleja valikul kui ka järelevalvel. Kuid teoreetiliste nõuete kõrval on vältimatult oluline mõista, kuidas neid põhimõtteid praktikas tegelikult rakendatakse. Siinkohal on paslik pöörduda tagasi küsitluse juurde, millele viidati ka eelmises artiklis ning mis viidi läbi Eesti Hambaarstide Liidu liikmete seas. Küsitluse tulemused heidavad kriitilise pilgu hambaravivaldkonna tegelikule andmekaitsepraktikale ning näitavad, kuivõrd süsteemselt on isikuandmete töötlemise küsimused koostöösuhetes läbi mõeldud.

Vastused küsimusele, kuivõrd ollakse teadlikud oma koostööpartnerite andmetöötluse korraldusest, olid eeltoodud konteksti arvesse võttes jahmatavad. Kõigest 7% vastanutest kinnitas, et teab, kuidas tema koostööpartnerite andmetöötlus on korraldatud. Vaid 5% oli partnerite andmetöötluspõhimõtted süstemaatiliselt dokumenteerinud ning 10% märkis, et on seda teinud mõne koostööpartneri puhul. Arvestades eriliigiliste isikuandmete töötlemisega kaasnevat kõrgendatud hoolsuskohustust ja vastutust, võib tõdeda, et suuremate probleemide puudumine on seni olnud pigem õnnelik juhus.

Küsitluse andmetest selgus, et andmete vahetus toimub enamasti vastava tarkvaralahenduse kaudu – koguni 99% kliinikutest kasutab mingi hambaravitarkvara. Samas märkis 55% vastanutest, et nad ei tea, ning 40% teab vaid osaliselt, milliseid isikuandmete kaitse meetmeid nende kasutatav tarkvara rakendab. Sellest võib järeldada, et terviseandmete töötlemisel tuginetakse suures osas usaldusele, mitte teadlikule riskihindamisele. Seda kinnitab ka asjaolu, et 37% vastajatest valis vastusevariandi, mille kohaselt nad usuvad, et koostööpartneri juures on andmekaitse nõuetekohaselt tagatud.

Kuidas kaardistada partneri andmetöötlust?

Kui isikuandmete töötlemise registri koostamise käigus on asutuses läbi mõeldud andmetöötluse korraldus, sealhulgas see, kas koostööpartnerid ehk volitatud töötlejad pääsevad ligi kliiniku infosüsteemile või kasutavad hoopis oma platvormi, kuhu teie edastate isikuandmeid, tuleb järgmiseks astuda dialoogi oma partneritega.

Vastutava töötleja kohustus on välja selgitada, kuidas on volitatud töötleja juures andmekaitsenõuete täitmine tagatud, milliseid tehnilisi ja korralduslikke turvameetmeid rakendatakse ning kas infoturbenõuded on nõuetekohaselt täidetud.

Samuti on soovitatav uurida, kas koostööpartneril on olemas ISO 27001 sertifikaat, mis kinnitab, et isikuandmete töötlemise turvalisus on tagatud vastavalt IKÜMi artiklis 32 sätestatud nõuetele.

ISO/IEC 27001 sertifikaat on rahvusvaheliselt tunnustatud teabeturbe juhtimissüsteemi standardi kinnitus, mis tõendab, et organisatsioon kaitseb oma andmeid ja infosüsteeme süstemaatiliselt, tuginedes parimatele praktikatele. Sertifikaadi olemasolu viitab sellele, et organisatsioonis on infoturberiskid välja selgitatud, asjakohased turvameetmed kehtestatud ning töötajad saanud infoturbe ja andmekaitse valdkonnas väljaõppe.

Nii nagu andmetöötluse register on elav dokument, tuleb ka partnerite andmetöötlust käsitlev teave regulaarselt üle vaadata ja vajaduse korral uuendada. Kuigi kontrollimise sagedust ei ole õigusaktides täpselt reguleeritud, peab teave olema ajakohane. Registri läbivaatamist võib korraldada jooksvalt või kehtestada selleks sisereeglitega kindla ajakava. Kindlasti tuleb register üle vaadata ja vajadusel uuendada iga kord, kui andmetöötluses toimub sisuline muudatus.[5]

Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 30 reguleerib isikuandmete töötlemise toimingute registreerimist. Selle kohaselt registreerib vastutav töötleja tema vastutusel tehtavad isikuandmete töötlemise toimingud (lg 1). Ka volitatud töötleja peab kõigi vastutava töötleja nimel tehtavate isikuandmete töötlemise toimingute kategooriate registrit, mis sisaldab järgmist teavet (lg 2)[6]:

a) volitatud töötleja ja vastutava töötleja, kelle nimel volitatud töötleja tegutseb, andmekaitseametniku nime ja kontaktandmed;

b) vastutava töötleja nimel tehtava töötlemise kategooriad (seda on kõige lihtsam esitada viitega teenuse nimetusele, nt andmemajutus-, raamatupidamis-, logistika-, inkassoteenus – vajadusel täpsustage, kellele mis teenuseid osutate);

c) kui isikuandmeid edastatakse kolmandale riigile või rahvusvahelisele organisatsioonile, siis sellekohane teave koos viitega sobivatele kaitsemeetmetele;

d) võimaluse korral artikli 32 lõikes 1 osutatud tehniliste ja korralduslike turvameetmete üldine kirjeldus.

Isikuandmete töötlemise leping

Isikuandmete kaitse üldmäärus näeb ette, et *„volitatud töötleja töötleb andmeid volitatud töötlejat ja vastutavat töötlejat omavahel siduva lepingu või liidu või liikmesriigi õiguse kohase siduva õigusakti alusel, mis on volitatud töötleja suhtes siduv ning milles sätestatakse töötlemise sisu ja kestus, töötlemise laad ja eesmärk, isikuandmete liik ja andmesubjektide kategooriad, vastutava töötleja kohustused ja õigused“* (art 28 (3)).

Volitatud töötlejaga sõlmitud leping peab olema kirjalik (paberkandjal poolte poolt allkirjastatud) või elektroonilisel kujul (digitaalselt allkirjastatud). Isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 28 lõige 3 annab üksikasjaliku ülevaate sellest, mida volitatud töötlejaga sõlmitav andmetöötlusleping peab sisaldama. Nimetatud lepingust tulenevalt volitatud töötleja:

a) töötleb isikuandmeid ainult vastutava töötleja dokumenteeritud juhiste alusel;

b) tagab, et isikuandmeid töötlema volitatud isikud on kohustunud järgima konfidentsiaalsusnõuet või nende suhtes kehtib asjakohane põhikirjajärgne konfidentsiaalsuskohustus;

c) rakendab nõuetekohaseid turvameetmeid vastavalt artiklile 32;

d) ei kasuta alltöötlejat ilma eelneva kirjaliku loata ja tagab alltöötleja poolt andmekaitsekohustuste täitmise (vt art 28 (2), (4));

e) aitab vastutaval töötlejal täita andmesubjektide õiguste tagamise kohustusi;

f) toetab vastutavat töötlejat turvanõuete ja rikkumiste käsitlemisel;

g) pärast andmetöötlusteenuste osutamise lõppu kustutab või tagastab vastutavale töötlejale vastutava töötleja valikul kõik isikuandmed ja kustutab olemasolevad koopiad, välja arvatud juhul, kui liidu või liikmesriigi õiguse kohaselt nõutakse andmete säilitamist;

h) teeb vastutavale töötlejale kättesaadavaks kogu teabe, mis on vajalik käesolevas artiklis sätestatud kohustuste täitmise tõendamiseks, ning võimaldab vastutaval töötlejal või tema poolt volitatud muul audiitoril teha auditeid, sealhulgas kontrolle, ja panustab sellesse.

Andmetöötluslepingu koostamisel on oluline, et kõik tingimused oleksid võimalikult täpselt ja selgelt sõnastatud. Vastasel juhul ei pruugi volitatud töötleja olla suuteline andmetöötlusega kaasnevaid riske ega lepingulisi kohustusi adekvaatselt hindama. Alljärgnevalt on esitatud üldine ülevaade aspektidest, millele lepingut sõlmides tähelepanu pöörata. Tuleb siiski rõhutada, et tegemist on üldiste suunistega ning lepingu konkreetne sisu peab lähtuma iga kliiniku eripärast ja vastavast volitatud töötlejast.

Andmete töötlemise laadi juures peaks olema muu hulgas sätestatud:

a) kuidas töödeldavaid isikuandmeid kogutakse. Hambaravi kontekstis toimub kogumine enamasti andmesubjektidelt (patsientidelt, töötajatelt) või teatud juhtudel ka kolmandatelt isikutelt (näiteks patsiendi seaduslik esindaja);

b) kuidas toimub isikuandmete töötlemine – kas elektrooniliselt või paberil;

5 See, missugused on olulised muudatused, sõltub iga andmetöötleja tegevusvaldkonnast ning seda hindab igaüks ise.
6 Vt samuti AKI „Isikuandmete töötleja üldjuhend“. Muudetud 19.03.2019, lk 21. https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/isikuandmete_tootleja_uldjuhend.pdf.

c) milliseid tehnoloogiaid kasutatakse andmete töötlemisel (milliseid programme, platvorme jmt);

d) kas volitatud töötleja võib isikuandmeid edastada kolmandatele isikutele;

e) kas ja millistel tingimustel võib volitatud töötleja kasutada alltöötlejaid.

Lepingus peaks olema selgelt sõnastatud ka isikuandmete töötlemise eesmärk, lähtudes volitatud töötleja rollist. Näiteks hambaravitarkvara arendajaga sõlmitavas lepingus võiks eesmärgina olla märgitud seadusest tuleneva kohustuse täitmine.

Näiteks võib see lepingus olla sõnastatud järgmiselt: „Isikuandmete töötlemise eesmärk käesoleva lepingu alusel on vastutava töötleja seadusest tuleneva kohustuse täitmine – tervishoiuteenuse osutamise dokumenteerimine ning vastavate andmete nõuetekohane säilitamine."

Töötlemise eesmärk võib aga tuleneda ka lepingulisest suhtest, näiteks juhul, kui volitatud töötleja töötleb isikuandmeid, mis on kogutud töösuhete raames. Samuti võib töötlemine põhineda andmesubjekti nõusolekul – näiteks kui isik on liitunud kliiniku uudiskirja saajate nimekirjaga, mille haldamist teostab volitatud töötleja.

Vastukaaluks kohustustele peaks lepingus olema kirjeldatud ka volitatud töötleja õigused. Näiteks õigus saada vastutavalt töötlejalt selged ja asjakohased kirjalikud juhised isikuandmete töötlemiseks, samuti õigus konfidentsiaalsusele ning õigus saada tasu või hüvitist kohustuste täitmisel tekkivate kulude katteks.

Lisaks eeltoodule tuleb lepingus kindlasti kokku leppida ka selle muutmise alustes, määrata kindlaks, kuidas käsitletakse andmesubjekti päringuid (sh kes millistele taotlustele vastab), ning sätestada poolte vastutuse ulatus juhuks, kui andmekaitsenõuete rikkumine peaks aset leidma.

Lepingu alusel ei ole võimalik vastutava töötleja kohustusi volitatud töötlejale üle kanda ega ka vastupidi. Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduspunkt 74 rõhutab, et vastutav töötleja jääb isikuandmete töötlemise eest vastutavaks ka juhul, kui töötlemine toimub volitatud töötleja kaudu.[7] Seetõttu tuleb veel kord rõhutada, et lõplik vastutus lasub vastutaval töötlejal, mistõttu peab tal olema selge ja põhjendatud huvi tagada, et suhted volitatud töötlejatega oleksid korrektselt, täpselt ja üheselt mõistetavalt reguleeritud.

Vastutus

Isikuandmate kaitse üldmäärus näeb ette vastutuse andmekaitsenõuete järgimata jätmise puhuks. Üldpõhimõtte kohaselt *„igal isikul, kes on kandnud käesoleva määruse rikkumise tulemusel materiaalset või mittemateriaalset kahju, on õigus saada vastutavalt töötlejalt või volitatud töötlejalt hüvitist tekitatud kahju eest"* (IKÜM art 82 (1)). See väljendub ka isikuandmete töötlemise vastutuse põhimõtte juures, mis lisaks vastutava töötleja vastutusele näeb ette ka vastutava töötleja kohustuse tõendada isikuandmete töötlemise nõuete järgimist (IKÜM art 5 (2)). Erinevalt vastutava töötleja vastutusest, on volitatud töötleja vastutus piiratum. Üldmääruse kohaselt vastutab volitatud töötleja töötlemise käigus tekitatud kahju eest ainult siis kui (art 82 (2)):

a) ta ei ole täitnud IKÜM nõudeid, mis on suunatud konkreetselt volitatud töötlejatele, või

b) ta pole järginud vastutava töötleja seaduslikke juhiseid või on tegutsenud nende vastaselt.

Kuna isikuandmete kaitse nõuete rikkumisega kaasnev regulatsioon on keerukas ning jääb pigem juristide pärusmaaks, siis siinkohal seda täiendavalt ei analüüsita. Lõpetuseks võib aga viidata kaasusele, mis seondub andmetöötluslepingute puudumisega: Itaalia andmekaitse järelevalveasutus määras 2020. aastal ettevõttele Merlini S.r.l. 200 000 euro suuruse trahvi, kuna viimane kasutas kliendiandmete töötlemiseks alltöövõtjaid ilma nendega artikli 28 alusel nõutavat lepingut sõlmimata ning ilma tagamata, et andmetöötlus oleks toimunud vastutava töötleja juhiste alusel. See tekitas olukorra, kus isikuandmeid töödeldi ulatuslikult ilma selge õiguslik aluseta.[8]

Kokkuvõte

Artikkel käsitleb isikuandmete töötlemise õiguslikke rolle ja vastutuse jaotust hambaraviteenuse osutajate kontekstis, keskendudes vastutava ja volitatud töötleja eristamisele ning andmekaitsealaste lepingute olulisusele. Autorid selgitavad, miks usaldus koostööpartneri vastu ei asenda õiguslikku selgust ja dokumenteeritud kokkuleppeid. Praktikas esinevaid puudujääke illustreerivad Eesti Hambaarstide Liidu liikmete seas läbi viidud küsitluse tulemused, mille kohaselt on kirjalikud andmetöötluslepingud sageli kas puudulikud või sootuks sõlmimata.

Iga kliinik on vastutav töötleja, kes vastutab nii enda kui ka volitatud töötlejate tegevuse eest. Kuna patsientide terviseandmed on eriliigilised ja seetõttu suurema kaitse all, on ülimalt oluline, et andmete edastamine volitatud töötlejale toimuks üksnes kirjalike kokkulepete alusel. Küsitluses märkis 29% vastanutest, et leping puudub, 31% on selle sõlminud üksnes mõne partneriga ning vaid 23% kinnitas, et lepingud on olemas. Seega tuleks esmajärjekorras kaardistada koostööpartnerid, selgitada välja nende andmetöötluskorraldus ning vajadusel sõlmida andmetöötluslepingud.

Nõu ja abi saab küsida ka erialaliidult. H

7 Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduspunkt 74 ütleb üheselt: „Tuleks kehtestada vastutava töötleja vastutus tema poolt ja tema nimel toimuva isikuandmete mis tahes töötlemise eest. Eelkõige peaks vastutav töötleja olema kohustatud rakendama asjakohaseid ja tõhusaid meetmeid ning olema võimeline tõendama isikuandmete töötlemise toimingute kooskõla käesoleva määrusega, sealhulgas meetmete tõhusust."

8 Garante per la protezione dei dati personali, Ordinanza ingiunzione nei confronti di Merlini S.r.l., 9 luglio 2020, Registro dei provvedimenti n. 144, web doc. n. 9435774. https://www.garanteprivacy.it/web/guest/home/docweb/-/docweb-display/docweb/9435774.